

بررسی ویژگی های اقتصادی و جمعیتی خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد

دکتر لعل جهانشاملو^۱

چکیده

شهرهای جدید در ایران پس از گذشت بیش از دو دهه از آغاز این برنامه، بازبینی و بررسی نتایج حاصل از اجرای این سیاست را در زمینه های مختلف می طلبد که یکی از این زمینه ها بررسی ویژگی های ساکنین این شهرها است. از آن جایی که شهرهای جدید فاقد گذشته و در نتیجه فاقد شناخت وضع موجود هستند، پیش بینی خصوصیات جمعیت هدف آن ها سخت تر از نقاط زیستی موجود است. اهمیت تطابق این پیش بینی ها با آن چه در واقعیت اتفاق می افتد در این است که، مطالعات جمعیتی یکی از ارکان برنامه ریزی ها و طراحی های شهری، از جمله شهرهای جدید است. از این رو هدف اصلی این مقاله بررسی ویژگی های اقتصادی و جمعیتی خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد و مطالعه میزان مطابقت آن با ویژگی های جمعیت هدف طبق پیش بینی های اولیه برنامه آن می باشد. به این منظور شهر جدید هشتگرد، به عنوان مطالعه موردی این پژوهش انتخاب گردیده است.

واژگان کلیدی: ویژگی های اقتصادی، ویژگی های جمعیتی، خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد

۱- استادیار گروه شهرسازی دانشکده هنر و معماری واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی

مقدمه و طرح مسئله

اجرای سیاست شهرهای جدید به لحاظ گستردگی اقدامات، حجم عملیات و تعداد سکونتگاه آن هم در شرایطی که کشور از مشکلاتی مانند جنگ تحمیلی، تحریم های اقتصادی و ... رنج می برد، تجربه منحصر به فردی در عرصه تجربیات جهانی به شمار رفته و بدون تردید یک اتفاق تاریخی محسوب می گردد، همان طوری که شولتز می گوید: «فرصت جهت آبادی گزیدن در سرزمین های بکر برای انسان امروزی بسیار به ندرت دست داده و چنین رویدادی را می باید از وقایع صرفاً تاریخی به شمار آورد» (شولتز، ۱۳۸۱: ۱۸).

پس از گذشت بیش از دو دهه از تصویب این قانون با مصوبه شماره ۱۰۸۲۲۸ مورخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۰ هیات وزیران، ۱۴ شهر جدید در حال حاضر در حال احداث بوده و به مرحله جذب جمعیت رسیده اند و ۱۱ شهر جدید دیگر در مراحل مطالعات یا اجرای مقدماتی طرح قرار دارند (میریان، ۱۳۸۲: ۱۱). در حال حاضر بازبینی و بررسی نتایج حاصل از اجرای این سیاست از جنبه های مختلف ضروری به نظر می رسد که یکی از این جنبه ها بررسی ویژگی های ساکنین این شهرها است. ایجاد شهرهای جدید با هر هدفی، به دنبال اسکان مردمانی است که به هر دلیلی به آن ها مهاجرت می نمایند. در این راستا اساسی ترین شناخت، داشتن حداقل شمایی کلی از ویژگی های مهاجرین به این شهرها است، اما از آن جایی که شهرهای جدید فاقد گذشته و اطلاعات شناخت وضع موجود هستند، پیش بینی خصوصیات جمعیت هدف آن ها سخت تر از نقاط زیستی موجود است. اهمیت تطابق این پیش بینی ها با آن چه در واقعیت اتفاق می افتد در این

است که، مطالعات جمعیتی به طور مستقیم یا غیر مستقیم یکی از ارکان اساسی در تمامی برنامه ریزی ها و طراحی های شهری، از جمله شهرهای جدید است. از این رو هدف اصلی این مطالعه بررسی ویژگی های اقتصادی و جمعیتی خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد است و در ادامه مطالعه میزان مطابقت آن با ویژگی های جمعیت هدف طبق پیش بینی های اولیه برنامه این شهر جدید نیز بررسی می گردد. نتایج حاصل از این مطالعه به ترسیم تصویری واقعی تر از ساکنین این شهرها کمک نموده و می تواند پایه های برای پیش بینی های آتی در راستای برنامه ریزی و طراحی در راستای مطابقت هر چه بیشتر با نیازهای واقعی این ساکنین قرار گیرد. به این منظور بزرگترین شهر جدید بزرگترین کلانشهر کشور، شهر جدید هشتگرد، به عنوان مطالعه موردی این پژوهش انتخاب گردیده است.

اهداف مطالعه

هدف این مطالعه «بررسی ویژگی های اقتصادی و جمعیتی خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد» بوده و به تبع آن اهداف خاص این پژوهش به این شرح است:

۱. بررسی گروه های درآمدی خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد.
۲. بررسی گروه های شغلی سرپرستان شاغل خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد.

۳. بررسی مدت اقامت خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد.

۴. بررسی بعد خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد.

۵. بررسی ساختار سنی ساکنین شهر جدید هشتگرد.

مروری بر ادبیات مرتبط

شغل و میزان درآمد سرپرست خانوار مهم ترین عوامل شکل دهنده ویژگی های اقتصادی و به تبع آن تا حد زیادی ویژگی های اجتماعی خانوارها می باشند. تفکیک افراد بر حسب گروه های مختلف شغلی، درآمدی و غیره خلاف خصوصیات یک شهر طبیعی است (بحرینی، ۱۳۷۸: ۸۰)، ولی جدایی گزینی (Segregation) بخشی از روند طبیعی توسعه شهری است (Firman، ۲۰۰۴: ۳۶۵). جدایی گزینی وقتی به وجود می آید که برخی نواحی دارای تعداد بیشتر و سایر نواحی دارای تعداد کمتری از اعضا یک گروه باشند (Van Kempen & Ozuckren، ۱۹۹۸: ۱۶۴۰). در جدایی گزینی، این گروه ها می توانند شامل گروه های نژادی، اعتقادی، دینی و وضعیت درآمدی باشند (Johnston et al.، ۱۹۸۳). شهرهای جدید می توانند جدایی گزینی را تشدید نمایند (Madanipour، ۲۰۰۵: ۸۰)، چنان که تحلیل گران نیز چه در کشورهای توسعه یافته و چه در حال توسعه شهر جدیدی را موفق دانسته اند که دارای درصد بالایی از ساکنان متعلق به گروه های درآمدی متوسط (و حتی بالاتر از متوسط) باشد (دانشپور، ۱۳۷۲: ۹۷). گولانی معتقد است که در کشورهای توسعه یافته خصوصاً کشورهای اروپایی گروه های کم درآمد به شهرهای جدید نمی روند.

علت این امر علاوه بر سیاست‌های اتخاذ شده در شهرهای جدید، تحرک کمتر گروه‌های کم درآمد است که عمدتاً از احساس خطر و تهدید نسبت به موقعیت اجتماعی موجود و فقدان امکانات برای مقابله با مخاطرات ناشی از جا به جایی به شهر جدید ناشی می‌شود (Golany, ۱۹۶۷: ۱۴۵). این در حالی است که در کشورهای در حال توسعه، گروه‌های کم درآمد تحرک قابل توجهی دارند. در شهرهای جدید به دلیل غلبه کارکرد مسکن بر سایر کارکردهای شهری ساکنان شهر از جنب و جوش و پویای طبیعی شهرهای متعارف برخوردار نیستند و عدم تنوع اجتماعی و محیطی آن‌ها از جمله عواملی است که این شهرها را حتی به عنوان گزینه‌ای برای اقبال میانی به صورت پروژه‌ای ناموفق درآورده است (تجارب شهرهای جدید جهان، ۱۳۷۲: ۵۱). مطالعات مورنو در اسپانیا نشان می‌دهد که در شهرهای جدید ابرشهر مادرید گروه‌های درآمدی متوسط تا بالا سکونت دارند و گروه‌های درآمدی پایین تقریباً به طور کامل غایب هستند (Moreno, ۲۰۰۱: ۲۹۳). نتایج حاصل از تحقیقات بررسی شین در شهرهای جدید کلان شهر سنول در کره جنوبی مشخص نموده که این شهرک‌ها عمدتاً گروه‌های درآمدی متوسط و بالا را جذب نموده‌اند (Shin, ۱۹۹۲: ۱۶). بنا به نظر فورسیت شهرهای جدید در آمریکا عمدتاً گروه‌های متوسط را به خود جذب کرده‌اند (Forsyth, ۲۰۰۲: ۴۰۲). مطالعات فرناندز در شهر جدید بمبئی نو هندوستان نشان داده که خانوارهای ساکن در شهر جدید عمدتاً به گروه‌های درآمدی متوسط و بالا تعلق دارند (Fernandes, ۲۰۰۲: ۱۳۴). فایرمن معتقد است در شهرهای جدید کلان شهر جاکارتا در اندونزی گروه‌های متوسط و بالای درآمدی زندگی می‌کنند (Firman, ۲۰۰۴: ۳۶۵). بررسی‌های لی و آهن در

شهرهای جدید سنول بر این امر دلالت دارد که عمدتاً گروه های درآمدی متوسط و بالا زندگی در این شهرها زندگی می کنند (Lee & Ahn, ۲۰۰۵: ۶۵۵).

احداث شهرهای جدید صنعتی به شکل امروزی در غرب برای اولین بار از نیمه دوم قرن نوزدهم مطرح گردید (زیاری، ۱۳۷۸: ۳۶). در اوایل قرن نوزدهم میلادی شارل فوریه طرح «فالا نستزها» و رابرت اون طرح «نیولارتاک» را مطرح نمودند که نوعی شهر جدید مبتنی بر استقرار صنعت را پیشنهاد می کردند (شارل و شارل، ۱۳۷۴: ۲۵). ابنزر هاوارد نیز متوجه شد که برطرف کردن ازدحام شهرهای بزرگ ربطی به وسعت بخشیدن به نواحی خوابگاهی اطراف شهر نداشته، بلکه به غیر متمرکز کردن همه کارکردهای آن بستگی دارد (مامفورد، ۱۳۸۱: ۶۸۷)، بنا بر این یکی از ارکان مهم باغ شهر هاوارد تمرکززدایی از شهرهای بزرگ از طریق انتقال جمعی صنایع و کارکنان آن ها به مناطق اطراف بود (اردشیری، ۱۳۷۸: ۱۱۲). اما نظریه پرداز اصلی شهر جدید صنعتی تونی گارنیه که یک سال پس از انتشار نظریه هاوارد، نظریه شهر صنعتی در سال ۱۹۱۷ تدوین نمود (شوای، ۱۳۷۵: ۲۰۵)، مدنی پور بر این عقیده است که در قرن بیستم توسعه شرکت ها و کارخانه های دولتی یا خصوصی که در مدت زمان کمی قطعات بزرگی از زمین ها را می ساختند و ظرفیت تولیدی بالایی داشتند که تا آن زمان هرگز در طول تاریخ بشر وجود نداشت. با استفاده از تکنولوژی های پیشرفته، ساختار نظام یافته پیچده تری به وجود آمد و توسعه کارخانه ها و صنایع می توانستند شمار زیادی از شاغلین با مهارت ها و نقش های مختلف را به کار گیرند. وجوه تکنولوژیکی، سازمانی و مالی توسعه این صنایع همراه

دسترسی به منابع مالی عظیم آن ها را قادر ساخته بود در توسعه های کلان شهری در گیر شوند که ایجاد و توسعه شهرهای جدید یکی از این موارد بود (Madanipour, ۲۰۰۵: ۷۹). کولین کلارک (Colin Clark) ترکیب مشاغل شهری چنین عنوان کرده است: گروه اول مشاغل اجتماعی شامل نیروی انسانی وابسته به بخش کشاورزی، جنگلبانی و صید ماهی و استخراج معادن، گروه دوم مشاغل اجتماعی شامل نیروی انسانی فعال در صنایع و ساختمان و گروه سوم مشاغل اجتماعی شامل نیروی انسانی جذب شده در بازرگانی و خدمات و کلیه مشاغلی که نمی توانند در گروه اول و دوم آورده شوند (فرید، ۱۳۶۸: ۳۳۵). او معتقد است که جامعه صنعتی جامعه ای است که که (۳۰٪) نیروی کار یا بیشتر، به تولید کالا و درصد رو به کاهش به کشاورزی و درصد رو به افزایش، به خدمات گوناگون اشتغال دارند (شاه آبادی، ۱۳۷۵: ۴۰).

مهاجرت و جا به جایی جمعیت به شهرهای جدید و اسکان در آن ها از اساسی ترین و ابتدایی ترین وجه حیات این شهرها است. میزان تمایل خانوارها به مهاجرت از سکونتگاه فعلی به نقطه زیستی جدید با عوامل متعددی در ارتباط است. عوامل متعددی در میزان تحرک و علاقه به جا به جایی خانوارها موثر هستند که از جمله مهمترین این عوامل، وضعیت اقتصادی و گروه درآمدی می باشد، اما در این میان قدمت و بعد خانوار نیز عامل بسیار مهمی است. چنان که ویلر معتقد است که خانواده های قدیمی و خانواده هایی که ابعاد محدودی دارند کمتر به جا به جایی علاقه نشان می دهند، برعکس خانوارهای جوان و خانواده هایی که ابعاد وسیعی دارند بیشتر در حال تحرک و جا به جایی اند

(Wheeler, ۱۹۷۴: ۳۶). در حالی که آتش معتقد در ایران بسیاری از خانوارهای شهری جوان مایل نیستند که به شهرهای جدید بروند (آتش، ۱۳۸۲: ۲۴).

قدمت و بعد خانوارهای مهاجر به شهرهای جدید از عوامل تعیین کننده گروه سنی ساکنین این شهرها می باشد. در ایران مانند بسیاری از کشورهای آسیایی که فرزندان تا زمان ازدواج اغلب با خانواده خود زندگی می کنند، عمدتاً با افزایش قدمت خانوار انتظار بالارفتن بعد خانوارها را باید داشت. بنابراین برخلاف خانوارهای قدیمی و خانوارهای میان سال با بعد کم، خانوارهای جوان و خانوارهای میان سال با بعد بالا، ساختار سنی جوانی را به وجود می آورند. بنا بر نظر جلونک در ساختار جمعیتی شهرهای جدید شوروی (سابق) عمدتاً گروه های سنی جوان غلبه دارند (Jelonek, ۱۹۷۶: ۱۰۸). در حالی که مورنو معتقد است بیشترین جمعیت ساکن در شهرهای جدید مادرید در هرم سنی در گروه ۳۰ تا ۴۵ سال جای می گیرند (Moreno, ۲۰۰۱: ۲۹۳)، قلعه نوعی و دیبا نیز بر این عقیده اند که جمعیت ساکن در شهرهای جدید ایران عمدتاً متعلق به گروه های سنی میان سال هستند (Ghalenoee & Diba, ۲۰۰۵: ۳۰۰).

فرضیات پژوهش

بر اساس اهداف تحقیق و با استناد به چارچوب نظری، فرضیه های این پژوهش این گونه تعریف شده است:

۱. به نظر می رسد تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد به گروه های درآمدی متوسط تعلق دارند.

۲. به نظر می رسد تعداد زیادی از سرپرستان شاغل خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در مشاغل صنعتی فعالیت دارند.

۳. به نظر می رسد تعداد خیلی کمی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در زمره خانوارهای جوان جای می گیرند.

۴. به نظر می رسد تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد دارای بعد متوسط هستند.

۵. به نظر می رسد تعداد کمی از ساکنین شهر جدید هشتگرد به گروه های سنی جوان تعلق دارند.

شهر جدید هشتگرد

با توجه به گسترش شهر تهران که در سه دهه ۱۳۶۵-۱۳۳۵ جمعیت شهر چهار برابر شده^۱ و نیز محدودیت های توسعه پیوسته شهر پیشنهاد ایجاد شهرهای جدید در اطراف این شهر به عنوان پاسخی به مسائل موجود و آتی آن مطرح گردید (طلاچیان، ۱۳۸۴: ۲۸). طبق مصوبه مورخ ۶۸/۱۲/۲۳ شورای عالی شهر سازی و معماری ایران برای کلان شهر تهران شش شهر جدید تا افق سال ۱۳۹۰ در نظر گرفته شده است (شهبایان، ۱۳۸۳: ۸۱). این شهرها عبارتند از: شهر جدید هشتگرد (جمعیت در سال افق طرح حدود ۵۰۰ هزار نفر)، شهر جدید پرند (جمعیت در سال افق طرح حدود ۲۰۰ هزار نفر)، شهر جدید پردیس (جمعیت در

۱- جمعیت تهران از ۱/۵ میلیون در سال ۱۳۳۵ به حدود ۶ میلیون نفر در سال ۱۳۶۵ رسید.

سال افق طرح حدود ۲۰۰ هزار نفر)، شهر جدید اندیشه (جمعیت در سال افق طرح حدود ۶۰ هزار نفر)، شهر جدید اشتهارد (جمعیت در سال افق طرح حدود ۲۰۰ هزار نفر) و شهر جدید زاویه (جمعیت در سال افق طرح حدود ۲۰۰ هزار نفر) (شاه آبادی، ۱۳۷۵: ۵۰). از شش شهر مصوب در حومه پایتخت تاکنون چهار شهر جدید پردیس، پرنده، اندیشه و هشتگرد احداث شده اند (طلاچیان، ۱۳۸۴: ۲۹).

شهر جدید هشتگرد بزرگترین شهر جدید مصوب کلان شهر تهران است که بیشترین فاصله را از مادر شهر خود دارا است. این شهر در ۶۵ کیلومتری غرب کلان شهر تهران و ۲۵ کیلومتری شهر میلمونی و همجوار کرج قرار دارد. این شهر در شمال شهر فعلی هشتگرد و در شمال مسیر ارتباطی اتوبان تهران - قزوین مکان یابی شده است.

مطالعات شهر جدید هشتگرد در سال ۱۳۶۷ آغاز گردیده و شورای عالی شهر سازی و معماری ایران در جلسه مورخ ۷۲/۴/۲۸، طرح جامع شهر جدید هشتگرد را تصویب نمود (شهبایان، ۱۳۸۲: ۸۱). مطالعه طرح های آماده سازی تهیه شده در سطح شهر جدید هشتگرد در چهار فاز مختلف صورت گرفته و فازهای یک، دو، سه، چهار و باغ شهر در داخل محدوده طرح تفضیلی (محدوده قانونی مصوب) قرار گرفته است (طرح تفضیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳: ۵۶).

ساختار کلی طرح این شهر از دو بخش عمده تشکیل شده است، بخش صنعتی که حدود ۲۵۰ هکتار در قسمت جنوبی اتوبان واقع شده و بخش مسکونی که با فعالیت های مرتبط خود با حدود ۴۰۰۰ هکتار در قسمت شمال اتوبان قرار گرفته است (شرکت عمران شهر جدید هشتگرد، ۱۳۷۳: ۲).

سال افق طرح^۱

نکته جالب تفاوت سال افق طرح در منابع مختلف است به عنوان مثال در مصوبه مورخ ۶۸/۱۲/۲۳ شورای عالی شهر سازی و معماری ایران سال ۱۳۹۰ به عنوان افق طرح در نظر گرفته شده است (شهابیان، ۱۳۸۳: ۸۱)، در حالی که در منابعی دیگری مانند طرح جامع یا طرح تفصیلی شهر این سال به ۱۳۹۵ تغییر یافته است (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳: ۱۷). در جایی دیگری مهندس میریان مدیر عامل شرکت عمران شهرهای جدید این عدد را سال ۱۴۰۰ بیان نموده است (میریان، ۱۳۸۲: ۱۱). این تفاوت اعداد در افق طرح کمی عجیب به نظر رسیده و تداعی کننده این مسئله است که به دلیل عقب بودن بیش از حد شهر جدید هشتگرد از نظر دست یابی به میزان جمعیت بیان شده در برنامه های مصوبش، سال افق طرح روز به روز عقب تر برده می شود تا شاید این فاصله جبران گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱ - در مورد محاسبات جمعیت در ابتدا این سوال مطرح است که چرا اصولاً افق محاسبات سال ۱۳۹۵ (از سال ۱۳۶۸ یعنی ۲۷ سال بعد) انتخاب شده است زیرا به همین راحتی امکان داشت که افق بررسی را مثلاً به سال ۱۴۰۰ یا بالاتر از آن انتقال داد. در هر حال بایستی دوره طرح در قالب معیارهای برنامه های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت همراه با توضیحات لازم تحلیل می گردید، زیرا افق طرح بلافاصله تعیین کننده میزان جمعیت و میزان جمعیت تعیین کننده وسعت شهرهای اقماری و اصولاً توجیه کننده اصل طرح می باشد (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۹: ۲).

جمعیت

همان طور که گفته شد هنوز بر سر سال افق طرح اجماعی صورت نگرفته است در مورد جمعیت شهر نیز چنین است. علی رغم اعلام رقمی بالغ بر ۵۰۰ هزار نفر برای سال افق برنامه (۱۳۹۵)، در طرح تفصیلی «قسمتی از شهر جدید هشتگرد» و در بخش های مختلف در مورد جمعیت شهر چنین می خوانیم:

- جمعیت شهر بر اساس سناریوی مطلوب در سه مقطع ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ در شرایط مطلوب به ترتیب ۷۸ هزار، ۱۹۵ هزار و ۴۰۰ هزار نفر پیش بینی شده است (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۱۷).
- جمعیت شهر جدید هشتگرد در مقاطع زمانی ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ در سناریوی با فرض محتمل به ترتیب ۳۰ هزار، ۱۰۲ هزار و ۲۳۰ هزار نفر و بر اساس فرض مطلوب ۲۸ هزار، ۱۴۳ هزار و ۳۵۰ هزار نفر پیش بینی می شود (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۲۴).
- پیش بینی جمعیت در شهر جدید هشتگرد برای افق طرح در مطالعات راهبردی در چهار سناریو تهیه شده که حداقل آن ۱۹۰ هزار نفر و حداکثر آن ۴۶۰ هزار نفر بوده است (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۳۹).
- برای افق سال ۱۴۰۰، جمعیت هدف شهر جدید هشتگرد ۶۲۰ هزار نفر پیش بینی شده است (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۱۵۴).

هرم سنی

در مورد ساختار سنی ساکنین شهر جدید هشتگرد برای ۱۳۸۵ پیش بینی انجام شده در جدول شماره (۱) آرایه گردید است.

جدول ۱: ساختار سنی ساکنان شهر جدید هشتگرد برای سال ۱۳۸۵

گروه سنی	درصد	گروه سنی	درصد
۰-۴	٪۱۰	۳۵-۳۹	٪۵/۷
۵-۹	٪۹	۴۰-۴۴	٪۵/۹
۱۰-۱۴	٪۱۰/۸	۴۵-۴۹	٪۵/۷
۱۵-۱۹	٪۱۲/۸	۵۰-۵۴	٪۴/۸
۲۰-۲۴	٪۱۱/۸	۵۵-۵۹	٪۳/۶
۲۵-۲۹	٪۸/۶	۶۰-۶۴	٪۲/۲
۳۰-۳۴	٪۶/۲	۶۵+	٪۲/۸

ماخذ: (طرح جامع شهر جدید هشتگرد، ۴۹: ۱۳۷۲).

بعد خانوار

دو سناریوی محتمل و مطلوب تغییرات ابعاد خانوار را به طور متوسط ارائه کرده که ۴/۲ نفر برای سال ۱۳۷۵، ۳/۸ نفر برای سال ۱۳۸۵ و ۴ نفر برای سال ۱۳۹۵ در نظر گرفته شده است (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۲۶: ۱۳۸۲). با در نظر گرفتن حداقل پیش بینی های جمعیتی و احتساب بعد خانوار پیش بینی شده، ۷۱۴۲ خانوار برای سال ۱۳۷۵، ۲۶۸۴۲ خانوار برای سال ۱۳۸۵ و ۵۷۵۰۰ خانوار برای سال ۱۳۹۵ باید در شهر ساکن باشند.

اشتغال

پیش بینی اشتغال در شهر بر اساس سناریوی مطلوب در سه مقطع ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۹/۵ هزار، ۳۲/۴ هزار و ۶۵ هزار شغل پیش بینی شده است (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۱۷). با توجه به تعداد خانوارهای احتساب شده برای این مقاطع زمانی، مشاهده می شود که تعداد مشاغل پیش بینی شده از تعداد خانوارها بیشتر است و با این حساب باید تقریباً تمامی سرپرست خانوارهای ساکن امکان اشتغال در شهر یا منطقه صنعتی آن را داشته باشند. پیش بینی اشتغال در بخش های اقتصادی، کشاورزی، صنعت و معدن، ساختمان، خدمات، حمل و نقل و مالی در نظر گرفته شده (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۳۹). در جدول شماره (۲) ساختار اشتغال ساکنان شهر جدید هشتگرد در آغاز و پایان دوره ارائه شده است.

جدول ۲: تحولات ساختار اشتغال ساکنان شهر جدید هشتگرد

بخش های عمده فعالیت های اقتصادی	آغاز دوره	پایان دوره
کشاورزی	۱٪	۱/۵٪
صنعت و معدن	۴۰٪	۳۴/۵٪
ساختمان	۵٪	۴٪
خدمات	۴۳٪	۴۷٪
حمل و نقل و امور مالی	۱۱٪	۱۰٪
جمع	۱۰۰٪	۱۰۰٪

ماخذ: (طرح تفصیلی از قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۱۶۲).

ساختار اقتصادی

یکی از مهم ترین نتایج حاصل از مطالعات راهبردی در شهر جدید هشتگرد شناخت قشرهای مختلف اقتصادی جمعیت آتی شهر می باشد (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۷:۱۳۸۲). در این مطالعات، از راهبردهای مهم توسعه شهری در ابعاد اجتماعی شهر جدید هشتگرد، تعدیل جدایی طبقاتی در الگوی اسکان منطقه و ایجاد تنوع اجتماعی در ترکیب جمعیت شهر عنوان شده است (طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۲۴:۱۳۸۲).

شناخت و معرفی اقشار اقتصادی متقاضی سکونت در شهر جدید هشتگرد در مطالعات نخستین طرح های جامع و تفصیلی انجام شده است. در تصویری که در طرح های مذکور پیرامون سیمای اقتصادی و اقشار اجتماعی ساکنین آینده شهر جدید هشتگرد ترسیم شده تأکید بر این امر بوده که ساکنین جدید قسمتی از ساکنان فعلی شهرهای کرج و تهران، به ویژه کارکنان و شاغلان جدید مراکز اقتصادی اطراف محورهای کرج به قزوین و تهران می باشند که به علت گرانی مسکن، مسایل و معضلات شهرنشینی در بافت کهنه و فرسوده شهرهای مذکور، سکونت در شهر جدید را پذیرا بوده و از طریق تسهیلات، امکانات دولتی و کمک های کارفرمایی در مراکز بخش های خصوصی گرایش به اسکان در شهر جدید خواهند داشت. به همین جهت اکثریت متقاضیان را طبقات متوسط مزد و حقوق بگیر بخش های عمومی، تعاونی و خصوصی تشکیل داده که به عنوان ساکنان نخستین و هسته های اولیه تمرکز جمعیت در شهر جدید را تشکیل خواهند داد. به تدریج سایر اقشار و گروه های وابسته به ویژه صاحبان

مشاغل آزاد، اصناف و مغازه داران و گروه های خدماتی که در مراکز زیستی سرمایه گذاری و غیره اشتغال خواهند یافت و سهم قابل توجهی از ساکنین را تشکیل خواهند داد.

در مطالعات طرح جامع شهر جدید هشتگرد اشاره شده است که در مراحل اولیه احداث شهر امکان جذب گروه های درآمدی بالا، کمتر وجود دارد. ولی با گذشت زمان، گسترش ساخت و ساز و تبدیل عملکرد شهر به حالت سکونت گاه متعارف و عادی این گروه نیز جذب شهر می شوند (طرح تفضیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۱۶۲).

توجه به جاذبه خوابگاهی شهر جدید و هزینه کمتر اسکان در آن در قیاس با شهرهای اطراف به خصوص تهران پیش بینی می گردد که ساکنین آتی شهر از اقشار کم درآمد بوده و در نهایت میانگین توان اقتصادی آن ها از متوسط درآمد اقتصادی در شهرهای کشور کمتر می باشد (طرح تفضیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۳۹).

در زمینه گروه های فعالیت اقتصادی و ساکنین شهر جدید شباهت فراوان به ساختار اقتصادی منطقه به ویژه کرج و تهران خواهند داشت که بیشترین مهاجران را برای سکونت در شهر جدید گسیل می دارند. در مطالعات طرح جامع اکثریت قابل توجهی از ساکنان شهر جدید کارگران بخش های صنعتی و کارمندان بخش های خدماتی معرفی شده اند که به طور عمده در گروه اقشار حقوق بگیر با درآمد متوسط قرار می گیرد (طرح تفضیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳:۱۶۲). در جدول شماره (۲) تحولات درآمدی ساکنان شهر جدید

هشتگرد و سهم هر گروه در ابتدا و انتهای دوره زمانی مورد نظر آرایه شده است.

جدول ۳: تحولات طبقات درآمدی ساکنان شهر جدید هشتگرد

گروه های درآمدی	سهم در ابتدای دوره	سهم در پایان دوره
اقتشار و گروه های درآمد بالا	۰٪	۱۰٪
اقتشار و گروه های درآمد متوسط	۸۵٪	۶۰٪
اقتشار و گروه های کم درآمد	۱۵٪	۳۰٪
جمع	۱۰۰٪	۱۰۰٪

ماخذ: (طرح تفصیلی از قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۲:۱۶۲)

وضع موجود شهر جدید هشتگرد

جمعیت شهر برای سال ۱۳۷۵ حدود ۳۰ هزار نفر (در سناریو حداقل) پیش بینی شده بود که در این سال به زحمت به ۲ هزار نفر رسید و شهر در سال ۱۳۸۲ فقط حدود ۲۸ هزار نفر جمعیت داشت در حالی که پیش بینی جمعیت سال ۱۳۸۰ در سناریو حداقل ۵۶ هزار و در سال ۱۳۸۵ حدود ۱۰۲ هزار نفر بوده است. در سال ۱۳۸۴ شهر جدید هشتگرد طبق آمار ورودی و خروجی شهر که توسط روابط عمومی شرکت عمران شهر جدید هشتگرد تهیه می گردد حدود ۴۱ هزار نفر جمعیت دارد. از کل جمعیت ساکن در شهر جدید هشتگرد در حال حاضر در حدود ۲۸ هزار نفر در فاز یک، در حدود ۱۲ هزار نفر در فاز دو و در

حدود هزار نفر در فاز سه ساکن هستند و فاز چهار و باغ شهر هم فعلاً مسکونی نمی باشد (شرکت عمران شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۴:۲).

روش شناسی پژوهش

در مطالعات میدانی این پژوهش ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه بوده که از روش مصاحبه برای پر کردن آن ها استفاده شده است^۱. شهر جدید هشتگرد به عنوان یک جامعه آماری نامحدود در نظر گرفته شده و فرد جامعه آماری در این پژوهش، خانوارهای معمولی ساکن در شهر جدید هشتگرد هستند.

با استفاده از فرمول $n = \frac{1}{d^2}$ و با در نظر گرفتن d برابر ۰/۰۵۵، حجم نمونه n برابر ۳۳۰ محاسبه می شود و میزان اعتبار این نمونه گیری (۹۴/۵٪) می باشد (Dickey and Watts, ۱۹۷۸:۶۷). در این مطالعه از روش نمونه گیری تصادفی استفاده شده است. برای انتخاب نمونه ها با توجه به نقشه طرح تفصیلی شهر جدید هشتگرد و به تفکیک فازهای یک، دو و سه، از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای استفاده شده است. هر فاز به عنوان یک خوشه اصلی در نظر گرفته شده و در درون آن ها با توجه به سیستم تقسیم بندی آنها هر بلوک یا محله یک خوشه ای فرعی محسوب شده و سپس با توجه به جمعیت تقریبی ساکن و تعداد واحد های مسکونی موجود در آن، در هر خوشه فرعی (بلوک یا محله) با روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک تعدادی از واحدهای مسکونی به عنوان نمونه انتخاب شدند. براساس حجم جمعیت ساکن در هر فاز، از مجموع ۳۳۰ پرسش

۱- عملیات آمارگیری در تابستان سال ۱۳۸۴ انجام گرفته است.

نامه، ۲۰۸ پرسش نامه از فاز یک، ۱۰۲ پرسش نامه از فاز دو و ۲۰ پرسش نامه از فاز سه تکمیل شده است.

بر اساس فرضیات پژوهش و بر اساس چارچوب نظری سوالات پرسشنامه بر اساس متغیرهای مورد نیاز طراحی گردیده اند. علاوه بر متغیرهای اصلی، متغیرهای مرتبطی برای به دست آوردن توصیفی از کل جامعه آماری لحاظ و اطلاعات ذیربط جمع آوری گردیده است. از آن جایی که این مطالعه، یک پژوهش علمی است و باید هر عبارتی که در آن به کار برده می شود (مانند کم، زیاد، عمدتاً و ...) دارای قانون مندی و تعریف باشند، علاوه براین که برای هر متغیر یک روش ارزیابی معرفی نموده هم چنین برای تعریف واژه های کیفی، بازه های کمی را جهت مقایسه ها در نظر گرفته ایم. در جدول شماره (۴) موارد فوق الذکر و ارتباط آن با هر یک از فرضیات مطالعه نشان داده شده است.

جدول ۴: متغیرها و روش های ارزیابی متناظر با هریک بر اساس فرضیات پژوهش

شماره	فرضیات پژوهش	متغیرهای مرتبط	ارزیابی	بازه ها برای مقایسه
۱	به نظر می رسد تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد به گروه های درآمدی متوسط ^۱ تعلق دارند.	متوسط هزینه های ماهانه خانوار و تکافوی درآمد برای هزینه های خانوار	بالاترین درصد فراوانی گروه هزینه متوسط ماهانه ^۲ .	۲۰-٪ تا ۴۰-٪ = تعداد خیلی کمی ۴۰-٪ تا ۶۰-٪ = تعداد کمی ۶۰-٪ تا ۸۰-٪ = نیمی از ۸۰-٪ تا ۱۰۰-٪ = تعداد زیادی تعداد خیلی زیادی
۲	به نظر می رسد تعداد زیادی از سرپرستان شاغل خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در مشاغل صنعتی فعالیت دارند	شغل سرپرست خانوار	بالاترین درصد فراوانی شاغلین در گروه مشاغل صنعتی	۲۰-٪ تا ۴۰-٪ = تعداد خیلی کمی ۴۰-٪ تا ۶۰-٪ = تعداد کمی ۶۰-٪ تا ۸۰-٪ = نیمی از ۸۰-٪ تا ۱۰۰-٪ = تعداد زیادی تعداد خیلی زیادی

۱ - برای تقسیم بندی گروه های درآمدی از آمار ارایه شده، توسط مرکز آمار ایران برای هزینه ماهانه خانوارهای شهری در سال ۱۳۷۷ استفاده شده و با اعمال (۱۴٪) تورم سالانه که از سوی سازمان مدیریت و برنامه اعلام شده، به هزینه ماهانه خانوارهای شهری در سال ۱۳۸۴ رسیده ایم. این ارقام به شرح زیر است:
هزینه متوسط خانوارهای شهری در سال ۱۳۷۷

هزینه ماهانه خانوارهای شهری (تومان)	کمتر از ۷۵۰۰۰	۷۵۰۰۰-۱۳۷۵۰۰	بیشتر از ۱۳۷۵۰۰
درصد فراوانی در جامعه شهری	۴۱٪	۳۴/۵٪	۲۴/۵٪

هزینه متوسط خانوارهای شهری در سال ۱۳۸۴

هزینه ماهانه خانوارهای شهری (تومان)	کمتر از ۱۸۹۲۷۰	۱۸۹۲۷۰-۳۴۴۰۰۰	بیشتر از ۳۴۴۰۰۰
-------------------------------------	----------------	---------------	-----------------

برای راحت تر شدن محاسبات تقسیم بندی ها به این شرح صورت گرفته است:

هزینه ماهانه خانوارهای شهری (تومان)	کمتر از ۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰-۳۵۰۰۰۰	بیشتر از ۳۵۰۰۰۰
گروه درآمدی	پایین	متوسط	بالا

۲ - از آن جایی که خانوارها در اعلام درآمدهای خود اکراه داشتند از میزان هزینه متوسط ماهانه خانوار استفاده شده و با تسامح هزینه ماهانه خانوار را (در نگاهی خوش بینانه) به عنوان شاخص برای تعیین گروه درآمدی در نظر گرفته ایم و برای تکمیل اطلاعات میزان تکافوی درآمد خانوارها برای هزینه هایشان نیز بررسی گردیده است.

ادامه جدول ۴: متغیرها و روش‌های ارزیابی متناظر با هریک بر اساس فرضیات پژوهش

<p>۲</p> <p>به نظر می‌رسد تعداد خیلی کمی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در زمره خانوارهای جوان^۱ جای می‌گیرند.</p>	<p>سن سرپرست خانوار</p>	<p>بالاترین درصد فراوانی در گروه سنی سرپرست خانوارهای نمونه.</p>	<p>۲۰-٪ تا ۴۰-٪ = تعداد خیلی کمی ۴۰-٪ تا ۶۰-٪ = تعداد کمی ۶۰-٪ تا ۸۰-٪ = نیمه از ۸۰-٪ تا ۱۰۰-٪ = تعداد زیادی</p>
<p>۴</p> <p>به نظر می‌رسد تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد دارای بعد متوسط^۲ هستند.</p>	<p>بعد خانوار</p>	<p>بالاترین درصد فراوانی در هر یک از دسته بندی‌های بعد خانوار.</p>	<p>۲۰-٪ تا ۴۰-٪ = تعداد خیلی کمی ۴۰-٪ تا ۶۰-٪ = تعداد کمی ۶۰-٪ تا ۸۰-٪ = نیمه از ۸۰-٪ تا ۱۰۰-٪ = تعداد زیادی</p>
<p>۵</p> <p>به نظر می‌رسد تعداد کمی از ساکنین شهر جدید هشتگرد به گروه‌های سنی جوان^۳ تعلق دارند.</p>	<p>سن اعضای خانوار</p>	<p>بالاترین درصد فراوانی در گروه‌های سنی ساکنین.</p>	<p>۲۰-٪ تا ۴۰-٪ = تعداد خیلی کمی ۴۰-٪ تا ۶۰-٪ = تعداد کمی ۶۰-٪ تا ۸۰-٪ = نیمه از ۸۰-٪ تا ۱۰۰-٪ = تعداد زیادی</p>

۱ - برای سنجش قدمت خانوار از شاخص حسب سن سرپرست خانوار استفاده شده و این گونه دسته بندی شده اند: [کمتر یا مساوی ۲۹ سال] = خانوار جوان، [۲۹-۳۰] = خانوار میان سال و [۵۰ سال به بالا] = خانوار قدیمی.

۲ - برای سنجش بعد خانوار این دسته بندی انتخاب شده است: [کمتر یا مساوی ۳ نفر] = بعد کم، [۴ نفر-۶ نفر] = بعد متوسط و [۷ نفر و بیشتر] = بعد وسیع.

۳ - گروه‌های سنی [۰-۲۵] سال.

آزمون فرضیه ها و یافته های پژوهش

فرضیه اول

در راستای «بررسی گروه درآمدهای خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد» این فرضیه مطرح گردید که «به نظر می رسد تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد به گروه های درآمدهای متوسط تعلق دارند». برای آزمون فرضیه، بررسی آمار و اطلاعات نشان می دهد که (۴۵/۲٪) از کل خانوارهای نمونه در گروه درآمدهای متوسط قرار می گیرند (جدول شماره ۵). با مقایسه مقادیر این متغیر با بازه های بیان شده در جدول شماره ۴، این فرضیه تایید می شود و یافته های این مطالعه نشان می دهد که: «نیمی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد به گروه های درآمدهای متوسط تعلق دارند».

جدول ۵: توزیع خانوارهای نمونه بر حسب متوسط هزینه ماهانه خانوار (تومان)

متوسط هزینه ماهانه خانوار (تومان)	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
کمتر از ۲۰۰۰۰۰	۷۴	۲۲,۴	۲۶,۲	۲۶,۲
۲۰۰۰۰۰ - ۳۵۰۰۰۰	۱۴۹	۴۵,۲	۵۲,۰	۷۹,۴
بالای ۳۵۰۰۰۰	۵۸	۱۷,۶	۲۰,۶	۱۰۰,۰
مجموع خانوارهایی که هزینه های خود را اعلام کرده اند	۲۸۱	۸۵,۲	۱۰۰,۰	
بیان نشده	۴۹	۱۴,۸		
جمع	۳۳۰	۱۰۰,۰		

سایر یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که کمترین هزینه ماهانه خانوارهای نمونه (۱۰۰۰۰۰ تومان) و بیشترین آن (۹۰۰۰۰۰ تومان) بوده و متوسط میانگین هزینه‌های خانوارهای نمونه در حدود (۲۶۰۷۱۲ تومان) می‌باشد. از نظر تکافوی درآمد برای هزینه‌های خانوار^۱ تنها تعداد خیلی کمی از خانوارها اعلام کرده‌اند که در آمدشان تکافوی هزینه‌های خانوار را می‌نماید و تعداد خیلی زیادی از خانوارها اعلام کرده‌اند که با درجات مختلفی از کسر بودجه برای تکافوی هزینه‌های خانوار رو به رو هستند. نیمی از خانوارهای نمونه «مالک» واحد مسکونی خود بوده و هم چنین نیمی از کل خانوارهای نمونه دارای «ماشین شخصی» هستند.

فرضیه دوم

در راستای «بررسی گروه‌های شغلی سرپرستان شاغل خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد» این فرضیه مطرح گردید که «به نظر می‌رسد تعداد زیادی از سرپرستان شاغل خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در مشاغل صنعتی فعالیت دارند».

برای آزمون فرضیه، بررسی آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که (۱۷/۶٪) از سرپرستان شاغل خانوارهای نمونه در گروه «مشاغل صنعتی» فعال‌اند (جدول شماره ۶). با مقایسه مقادیر این متغیر با بازه‌های بیان شده در جدول شماره ۴، این فرضیه تایید نمی‌شود و یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که:

۱- با در نظر گرفتن بازه‌های بیان شده در جدول شماره ۴.

«تعداد خیلی کمی از سرپرستان شاغل خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در مشاغل صنعتی فعالیت دارند».

جدول ۶: توزیع خانوارهای نمونه بر حسب شغل سرپرست خانوار

شغل سرپرست خانوار	Frequency	Percent
بیکار	21	6.4
فرهنگی	10	3.0
کارمند	64	19.4
استاد دانشگاه	3	.9
نظامی	3	.9
پیمان کار	4	1.2
بازنشسته	59	17.9
کشاورز	1	.3
کارگر	50	15.2
سرایدار	2	.6
نگهبان	3	.9
راننده	29	8.8
تکنسین	4	1.2
ژرد	77	23.3
جمع	330	100.0

سایر یافته های این مطالعه نشان می دهد^۱ تعداد خیلی زیادی از سرپرستان شاغل خانوارهای نمونه در گروه «مشاغل خدماتی» و تعداد خیلی کمی در گروه «مشاغل کشاورزی» فعال اند. در مجموع تعداد کمی از سرپرستان خانوارهای نمونه را بازنشسته گان تشکیل داده و تعداد خیلی کمی از سرپرستان خانوارهای نمونه بیکار می باشند.

۱- با در نظر گرفتن بازه های بیان شده در جدول شماره ۴.

فرضیه سوم

در راستای «بررسی قدمت خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد» این فرضیه مطرح گردید که «به نظر می‌رسد تعداد خیلی کمی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در زمره خانوارهای جوان جای می‌گیرند».

برای آزمون فرضیه، بررسی آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که گروه سنی (زیر ۲۹ سال) در بین سرپرستان خانوارهای نمونه فراوانی (۷/۹٪) را دارا می‌باشد (جدول شماره ۷). با مقایسه مقادیر این متغیر با بازه‌های بیان شده در جدول شماره ۴، یافته‌های این بررسی فرضیه فوق را تایید می‌نماید.

جدول ۷: توزیع خانوارهای نمونه بر حسب سن سرپرست خانوار

سن سرپرست	Frequency	Percent	Cumulative Percent
20-24	7	2.1	2.1
25-29	19	5.8	7.9
30-34	38	11.5	19.4
35-39	40	12.1	31.5
40-44	66	20.0	51.5
45-49	70	21.2	72.7
50-54	45	13.6	86.4
55-59	18	5.5	91.8
60-64	18	5.5	97.3
به بالا 65	9	2.7	100.0
جمع	330	100.0	

سایر یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد تعداد زیادی از خانوارهای نمونه در زمره خانوارهای میان سال و تعداد کمی در زمره خانوارهای قدیمی جای می‌گیرند.

فرضیه چهارم

در راستای «بررسی بعد خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد» این فرضیه مطرح گردید که «به نظر می‌رسد تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد دارای بعد متوسط هستند».

برای آزمون فرضیه، بررسی آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که (۹/۶۰٪) از خانوارهای نمونه دارای بعد متوسط (۴-۶ نفر) می‌باشد (جدول شماره ۸). با مقایسه مقادیر این متغیر با بازه‌های بیان شده در جدول شماره ۴، یافته‌های این بررسی فرضیه فوق را تایید می‌نماید.

جدول ۸: توزیع خانوارهای نمونه بر حسب بعد خانوار (نفر)

بعد خانوار	Frequency	Percent	Cumulative Percent
۱	۷	۲.۱	۲.۱
۲	۳۳	۱۰.۰	۱۲.۱
۳	۷۱	۲۱.۵	۳۳.۶
۴	۱۰۴	۳۱.۵	۶۵.۲
۵	۶۱	۱۸.۵	۸۳.۶
۶	۳۶	۱۰.۹	۹۴.۵
۷	۵	۱.۵	۹۶.۰
۸	۲	.۶	۹۶.۶
۹	۱	.۳	۹۶.۹
جمع	۳۳۰	۱۰۰.۰	

سایر یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که بعد خانوارها از (۱) تا (۹) نفر متغیر بوده و میانگین بعد خانوارهای نمونه (۴/۱) نفر است. خانوارهای نمونه ای که سن سرپرست آن‌ها کمتر یا مساوی ۲۹ سال است، دارای میانگین بعد خانواری برابر (۲/۵۴) نفر، خانوارهای نمونه ای که سن سرپرست آن‌ها بین ۳۰ تا ۴۹ سال می‌باشد دارای میانگین بعد خانواری برابر (۴/۲) نفر و خانوارهای

نمونه ای که سن سرپرست آن‌ها بیشتر از ۵۰ سال است دارای میانگین بعد خانواری برابر (۴/۳۴) نفر می باشند.

فرضیه پنجم

در راستای «بررسی گروه های سنی ساکنین شهر جدید هشتگرد» این فرضیه مطرح گردید که «به نظر می رسد تعداد کمی از ساکنین شهر جدید هشتگرد به گروه های سنی جوان تعلق دارند». برای آزمون فرضیه، بررسی آماری و اطلاعات نشان می دهد که گروه سنی (۰-۲۵) دارای (۴/۴۷٪) درصد فراوانی می باشد (جدول شماره ۹). با مقایسه مقادیر این متغیر با بازه های بیان شده در جدول شماره ۴، این فرضیه تایید نمی شود و یافته های این مطالعه نشان می دهد که: « نیمی از ساکنین شهر جدید هشتگرد به گروه های سنی جوان تعلق دارند». **جدول ۹: توزیع خانوارهای نمونه بر حسب سن اعضای خانوار**

گروه سنی اعضا خانوار	Frequency	Percent	Cumulative Percent
0-4	48	3.4	3.4
5-9	81	5.8	9.2
10-14	111	8.0	17.2
15-19	232	16.6	33.8
20-24	189	13.5	47.4
25-29	121	8.7	56.1
30-34	105	7.5	63.6
35-39	122	8.7	72.3
40-44	138	9.9	82.2
45-49	105	7.5	89.7
50-54	75	5.4	95.1
55-59	30	2.2	97.3
60-64	23	1.6	98.9
65-69	7	.5	99.4
70-74	6	.4	99.9
75+	2	.1	100.0
جمع	1395	100.0	

سایر یافته های این مطالعه نشان می دهد میانگین سنی اعضای خانوارهای نمونه (۲۸/۵۴) سال می باشد.

نتیجه گیری

شهر جدید هشتگرد به عنوان یکی از بزرگ ترین شهر جدید در ایران و در اطراف تهران با جمعیتی حدود ۵۰۰ هزار نفر برنامه ریزی، طراحی و اجرا گردید. هم زمان با شهر مسکونی، شهر صنعتی (ناحیه صنعتی) در جنوب شهر برنامه ریزی، طراحی و اجرا شد. با گذشت بیش از یک دهه از شروع ساخت و ساز در این شهر، مطالعات اولیه تفاوت فاحشی را بین اهداف اولیه و نتایج به دست آمده از عملکرد شهر در زمینه های جمعیت، اشتغال، تعداد واحدهای مسکونی و خدمات عمومی نشان می دهند. شهر جدید هشتگرد بعد از بیش از ۱۰ سال سابقه اسکان جمعیت در آن و زمانی نزدیک به دو دهه از تصویب برنامه اش، هنوز نتوانسته به اندازه کافی جمعیت جذب کرده و حتی طبق تعریف قانونی^۱ یک شهر جدید محسوب گردد.

یافته های این پژوهش نشان می دهد که نیمی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد به گروه های درآمدی متوسط تعلق دارند، تعداد خیلی کمی از سرپرستان شاغل خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در مشاغل صنعتی فعالیت دارند، تعداد خیلی کمی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد در زمره خانوارهای جوان جای می گیرند، تعداد زیادی از خانوارهای ساکن در شهر جدید هشتگرد دارای بعد متوسط بوده و نیمی از ساکنین شهر

۱- شهر جدید به مکانی اطلاق می شود که در محدوده آن برای اسکان و فعالیت جمعیتی بیش از ۵۰ هزار نفر یا دست کم ۱۰ هزار واحد مسکونی به اضافه ساختمان ها و تأسیسات مورد نیاز عمومی، اجتماعی و اقتصادی ساکنان، در خارج از حوزه شهری و حریم استحفاظی شهرهای موجود پیش بینی شده باشد» (صالحی، ۱۳۷۷: ۶).

جدید هشتگرد به گروه های سنی جوان تعلق دارند. با مقایسه این نتایج با پیش بینی های انجام شده برای این شهر می توان گفت جمعیت اسکان یافته در این شهر تا حد زیادی از نظر ویژگی های اقتصادی و جمعیتی مطابقت دارد و تنها در ساختار اشتغال به دلیلی عدم شکل گیری صنایع در بخش صنعتی این شهر، بخش خدمات بالاترین شاغلین را به خود اختصاص داده است.

هر چند این شهر از نظر کمی از اهداف جمعیتی خود فاصله زیادی دارد اما، مطابقت نسبی نتایج از نظر کیفی با ساختار پیش بینی شده، تعلق بخش زیادی از خانوارهای ساکن به گروه های درآمدی متوسط و بالا و ساختار نسبتاً جوان شهر، پتانسیل خوبی را برای بهبود وضعیت این شهر فراهم آورده است.

منابع و مآخذ:

۱. آتش، فرهاد، ۱۳۸۲، شهرهای جدید و آینده شهرنشینی در ایران، حسین حاتمی نژاد و ریحانه هاشمی، شهرداری ها، سال پنجم، شماره ۵۷.
۲. اردشیری، مهیار، ۱۳۷۸، ضرورت بازنگری در سیاست احداث شهرهای جدید، آبادی شماره ۲۹ و ۳۰ و ۳۱، سال هشتم.
۳. بحرینی، محسن، ۱۳۷۷، فرآیند طراحی شهری، انتشارات دانشگاه تهران.
۴. تجارب شهرهای جدید جهان، ۱۳۷۲، جلد چهارم، مهندسين مشاور طرح و معماری.
۵. دانشپور، زهره، ۱۳۷۲، بررسی و تحلیل قیاسی شهرهای جدید در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، شهرهای جدید فرهنگی جدید در شهرنشینی مجموعه مقالات ارائه شده در کنفرانس بین المللی توسعه شهری و شهرهای جدید اصفهان، شرکت عمران شهرهای جدید.
۶. زیاری، کرامت الله، ۱۳۷۸، برنامه ریزی شهرهای جدید، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت).
۷. شارل، رسیت و ژید شارل، ۱۳۷۴، تاریخ عقاید اقتصادی، جلد اول، کریم سنجابی، انتشارات دانشگاه تهران.
۸. شاه آبادی، اکبر، ۱۳۷۵، جامعه شناسی شهرهای جدید (نقدی بر پدیده شهرهای جدید در ایران)، فصلنامه جمعیت، شماره ۱۷.
۹. شرکت عمران شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۴، بورشور تبلیغاتی شهر جدید هشتگرد.
۱۰. شهبازیان، پویان، ۱۳۸۳، مجموعه مصوبات شورای عالی شهر سازی و معماری ایران از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۹، شرکت طرح و نشر پیام سیما.
۱۱. شوای، فرانسواز، ۱۳۷۵، شهر سازی تخیلات و واقعیات، سید محسن حبیبی، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
۱۲. شولتز، کریستیان نوربری، ۱۳۸۱، مفهوم سکونت: به سوی معماری تمثیلی، محمود امیر یازاحمدی، نشر آگه.
۱۳. طرح تفصیلی قسمتی از شهر جدید هشتگرد، ۱۳۸۳، جلد اول، مهندسين مشاور پی کده.
۱۴. طرح جامع شهر جدید هشتگرد، ۱۳۷۲، مهندسين مشاور طرح و معماری.
۱۵. طلاچیان، مرتضی، ۱۳۸۴، نگاهی به شهرهای جدید ایران، شرکت عمران شهرهای جدید.
۱۶. عابدین درکوش، سعید، ۱۳۷۲، درآمدی بر اقتصاد شهری، مرکز نشر دانشگاهی.

۸۷. فرید، یدالله، ۱۳۶۸، جغرافیا و شهرشناسی، دانشگاه تبریز.

۸۸. مامفوره، لوئیز، ۱۳۸۱، جامعه مدنی در گذر تاریخ: خاستگاه، دگرگونی‌ها و دور نمای آن: گفتاری در پیدایش، شکل‌گیری و توسعه جامعه مدنی، احمد عظیمی، خدمات فرهنگی رسا.

۸۹. میریان، سید محمود، ۱۳۸۲، کتاب شهرهای جدید، ۲، شرکت عمران شهرهای جدید.

20. **Berry, J. L. Brain & D. Kasarda.** 1977, Contemporary Urban Ecology, Collier Macmillan Publishers, New York.
21. **Burby, R. & S. Weiss.**1976, New communities USA, Lexington, MA:Lexington Books.
22. **Dickey, John W. and Thomas M. Watts.** 1978, Analytic Techniques in Urban and Regional Planning.
23. **Fernandes, Kenneth.** 2002, Urban development and new towns in the Third World, lessons from the new Bombay experience, Book reviews, Habitat International, Vol. 26.
24. **Firman, Tommy.** 2004, New town development in Jakarta Metropolitan Region: a perspective of spatial segregation, Habitat International, Vol. 28.
25. **Forsyth, Ann.** 2002, Planning Lessons From Three U.S. New Towns of The 1960s and 1970s Irvine, Columbia and The Woodlands, Journal of American Planning Association, Vol. 68, No. 4.
26. **Golany, Gideon.** 1967, New Town Planning, John Wiley & Sons.
27. **Jelonek, Adam.** 1976, An application of factor analysis to demographic regionalization, Geographia Polonica, vol.33.
28. **Johnston, R.J. et al.**, 1983, The dictionary of human geography, Oxford: Basil Blackwell.
29. **Lee, Chang-Moo & Kun-Hyuck Ahn.** 2005, Five new towns in the Seoul metropolitan area and their attractions in non-working trips: Implications on self-containment of new towns, Habitat International, Vol. 29.
30. **Madanipour, Ali.** 2005, Why Do We Build New Towns? Experiences of Britain and Iran, International Conference on New Towns, New Towns Development Corporation.
31. **Morcano-Jimenez, Antonio.** 2001, Interurban shopping, new town planning and local development in Madrid metropolitan area, Journal of Retailing and Consumer Services, No. 8.
32. **Shin, Dong-jin.** 1992, New Town Development Policy and Case Studies in Seoul Metropolitan Area, Research Fellow: Urban and Regional Planning Research, www.krihs.re.kr/inter/download/koical.Lecture04.pdf.
33. **Staley, S. R.**, 1994, Planning rules and urban economic performance: The case of Hong Kong, Hong Kong: The Chinese University Press.
34. **Van Kempen, R. & A. S. Ozuckren.** 1998, Ethnic segregation in cities: New forms and explanations in a dynamic world, Urban Studies, Vol. 35, No. 10.
35. **Wheeler, O. James.** 1974, The Urban Circulation Noose, Duxbury Press, Massachusetts.

پروفیسر شمیم گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی